

С. Пирожков, академік НАН України, віце-президент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України

Цивілізаційний вибір України // Вісник НАН України. – 2017. – № 1. – С. 30–32.

<...> *Цивілізаційний вибір* – це вибір не місця у світі, а парадигми і стратегій реалізації власного розвитку, що можна трактувати як реальну національну ідею. Саме наявність стратегій розвитку, які не залежать від зміни політичних еліт, і робить країну суб'єктом геополітики. Цивілізаційний вибір лише геополітичного місця у світі з необхідністю перетворює країну на об'єкт геополітики, що призводить до втрати реальної незалежності і суверенітету.

Слід також усвідомлювати, що продуктивний цивілізаційний вибір можливий лише за умови реальної консолідації народу країни. Відповідальність за цивілізаційний вибір повинні брати на себе не лише уряд, політики, державні та громадські діячі, а й більшість громадян. Саме тоді цивілізаційний вибір буде не лише низкою гасел чи імітацією реформ, а стане дійсним рухом країни, що змінює спосіб життя на основі обраних цінностей.

Конструктивний цивілізаційний вибір здійснюється за умови *консенсусу*, а не лише компромісу політичних партій та груп, які активно задіяні у суспільному житті й представляють різні соціальні верстви та культурні регіони країни. Політичні партії та групи, їх лідери мають перебувати у стані *обопільної довіри* й публічно проявляти не взаємні чвари з метою підвищення рейтингу через приниження опонента, а здатність довіряти і входити у стан співтворчості, що буде актуалізувати **довіру народу до політиків і влади в цілому**. Не можна не визнати, що цивілізаційний вибір країни не повинен суперечити **архетипам її культури й особливостям ментальності її населення**. Кожна культура має здійснити свою, закладену в її глибинних основах, місію та покликання. Отже, по-справжньому продуктивний цивілізаційний вибір має бути глибинно осмисленим у суспільстві і відбуватися на основі *світоглядних трансформацій*. Ці трансформації не можна нав'язувати або укорінювати внаслідок маніпуляцій, адже це спричинить рецидиви утопічної свідомості. Усі світоглядні зміни повинні бути результатом *публічного діалогу*, який модерують моральні авторитети з числа наукової і творчої інтелігенції, громадських і релігійних діячів.

Виходячи з фундаментальних положень Конституції України та ментальності її народу, цивілізаційний вибір нашої країни – це вибір такого способу життя, в якому *людина, її права, свобода та гідність є вищою цінністю суспільства*, і не просто декларованою, а реальною.

Як частина східноєвропейської культури і цивілізаційної спільноти Україна з необхідністю робить *європейський* вибір. Обираючи розвиток у цивілізаційному контексті відкритого демократичного суспільства, вона

здійснює *євроатлантичний* вибір. Приймаючи особистість, її права, гідність та свободу вищими цінностями, Україна обирає західний світ, *західну цивілізацію* взагалі.

При цьому слід усвідомлювати, що Схід (наприклад, Японія, Південна Корея, Китай) розвивається доволі динамічно й ефективно, тому, роблячи акцент на західній цивілізації, ми не можемо відкидати необхідність та можливість відносин зі східними партнерами, якщо, по-перше, виникають спільні інтереси і, по-друге, вони поділяють наші цивілізаційні цінності. Проте такий багатоаспектний цивілізаційний вибір геополітичних і культурних векторів стає продуктивним лише тоді, коли є похідним від іманентного вибору *способу життя і цінностей*, тих цінностей, що насправді відповідають інтересам України і є органічними й продуктивними для її громадян. Отже, здійснення глобального цивілізаційного вибору України означає створення її **цивілізаційного проекту** – образу майбутнього, який породжує стратегію вільної, гідної та ефективної реалізації у світі, в процесі якої культурна самобутність поєднується з цивілізаційним поступом.

Цивілізаційний проект України – це проект розбудови демократичного відкритого суспільства, що має на меті *гідну самореалізацію людини*. Це означає партнерські відносини в правовій державі на основі інноваційного розвитку наукомісткої *інформаційно-мережевої економіки*, *формування атмосфери довіри, відповідальності та діалогу в поєднанні з духовно-культурною самобутністю*. Це робить Україну суб'єктом геополітики та історії, що дозволяє їй одночасно бути надійним, стратегічно передбачуваним партнером, який може увійти до спільноти цивілізованих країн.

Цивілізаційний проект України – це соціальний проект, який передбачає реформи не тільки у сфері виробництва і розподілу благ, а зачіпає також глибинні механізми суспільного життя, що стосуються взаємодії людини і суспільства, створює систему відкритого типу, здатну до саморегуляції, побудовану на засадах гуманістичного самоуправління.

Основним завданням, що стоїть перед Українською державою та українським суспільством, є **максимальне забезпечення умов для захисту і розвитку найкращих здібностей кожного члена суспільства**. Гуманістична спрямованість реформування суспільства потребує зосередження його зусиль на кількох основних напрямках у сфері *політики, економіки та духовної культури*, що відповідно виражається в цінностях *свободи, справедливості і солідарності*.

Не приймаючи патерналістських методів захисту особистості, не втручаючись у сферу приватного, проект виходить із потреб індивіда в консолідації співгромадян перед обличчям великих соціальних завдань та можливих *небезпек соціального і природного характеру*. Усі заходи із забезпечення безпеки кожного члена суспільства мають бути орієнтованими на

забезпечення свободи як однієї з найвищих цінностей людства, на захист якої спрямовано ряд міжнародних і національних актів та інституцій. З огляду на ці загальні положення, реформаторська діяльність уряду та громадянського суспільства має бути спрямована: 1) в галузі політики – на розвиток і зміцнення засад парламентської демократії; 2) в галузі економіки – на боротьбу з бідністю; 3) в галузі духовної культури – на поєднання традиції з новаторськими досягненнями в усіх сферах життєдіяльності людини. Не претендуючи на керівництво культурними процесами, держава має здійснювати підтримку перспективних напрямів, які збагачують скарбницю національної духовності...

Повний текст ([PDF](#))